

Gecsényi Lajos¹

Magyarország és Ausztria: „jó szomszédság” és együttműködés a két világrendszer határán (1971–1990)

A hajdani Osztrák–Magyar Monarchia két társhatalma, noha 1919-ben vesztes kis állammá zsugorodott, kapcsolatainak szövevényes hálóját – kisebb-nagyobb hullámvölgyekkel tarkítottan (Nyugat-Magyarország elszakítása) – a következő években is megőrizte. Mindaddig, amíg az Osztrák Köztársaságot el nem nyelte a náci Harmadik Birodalom. A második világháborút követően az „első áldozat” és az „utolsó csatlós” pozíciójából kiindulva kellett felépíteni, elviselni, konszolidálni a mind több problémával terhelt viszonyt. Hamarosan ismét az egymással szemben álló világrendszerek ellentétes oldalán találták magukat. A történeti múlt, a félelemmentes országhatár utáni vágy, a gazdasági egymásra utaltság, a kádári politika helykeresése a nemzetközi politikában – a magyar forradalom utáni válságot követően – a nyugati (önkéntes) és keleti (kényszerű) elkötelezettség tiszteletben tartásával modellértékű viszonyt hozott létre a két állam között Közép-Európa közepén.² A 20. század utolsó negyedére – ha mégoly korlátozottan is – ez a viszony megnyitotta Magyarország számára a „nyugati kaput”, mindezzel nem egyszer keresztezve a szovjet külpolitika Leonyid Brezsnyev és utódai által meghatározott szándékait, akik legfőképpen Ausztriának az európai közös piachoz és a szovjet szatellitállamokhoz történő közeledését akarták megakadályozni.

A kapcsolatépítés folyamatában fontos előrelépést alapozott meg, hogy rövid kisebbségi kormányzás után, 1971-ben a Szocialista Párt győzelmével Bruno Kreisky osztrák kancellár egyedül alakíthatott kormányt.³ Az általa képviselt markáns külpolitikai irányvonal tette lehetővé, hogy a kancellár 1973 márciusában az osztrák politikai élet és kormányzat valamennyi reprezentánsa

¹ Levéltáros, történész, címzetes egyetemi tanár, a Magyar Nemzeti Levéltár egykori főigazgatója. Kapcsolat: geccsenylajos@gmail.com.

² Zdenek Mlynar – Hans-Georg Heinrich – Toni Kofler: *Die Beziehungen zwischen Österreich und Ungarn: Sonderfall oder Modell? (Forschungsberichte, Österreichische Institut für Internationale Politik, FB 8/Nov. 1985.)* Wien, Braumüller, 1985.

³ A korábbi kapcsolatokra lásd Gecsényi Lajos: A szembenállástól a kiegyezésig. A magyar–osztrák viszony a megbékélés útján (1959–1970). *Külgügyi Szemle*, 12. (2013), 2. 69–101.

kíséretében Magyarországra látogasson. Útját ugyan beárnyékolta, hogy Kádár János merev magatartása miatt (kizárólag a pártszékházban akarta fogadni őt) elmaradt az általa nagyon óhajtott találkozó az első titkárral, de ez nem befolyásolta a tárgyalások eredményességét. A Fock Jenő miniszterelnökkel folytatott megbeszélések felölelték a nemzetközi kérdéseket, mindenekelőtt az európai biztonsági értekezlet előkészítését és a regionális együttműködés különböző aspektusait. Kiemelten esett szó a szakminisztériumok kapcsolatainak erősítéséről, a már létező gépipari, elektronikai és vegyipari kooperáció bővítéséről, a két nemzeti bank kapcsolatáról különböző hitelkonstrukciókban és az 1969-ben aláírt tudományos-műszaki együttműködési szerződés realizálásáról. Két kérdésben nem sikerült a kancellárnak eredményt elérni: az osztrák állampolgárok vízumkényszerének eltörlésében és a kishatárforgalom visszaállításában. A vízumkérdés azonban alkalmat adott Fock Jenő miniszterelnöknek, hogy jelezze a magyar idegenforgalmi fejlesztések szükségességét, mondván, kapacitás hiányában a vízum eltörlése esetén nem tudnák fogadni a turisták tömegét. Az osztrák sajtó, amely a látogatást páratlan figyelemmel kísérte, ezt a remény jeleként közvetítette a közvélemény felé. Miként azt is, hogy Kreisky kiemelte: Ausztria a gyorsan fejlődő magyar–osztrák kapcsolatokat modellnek tekinti a sok problémával terhelt osztrák–csehszlovák viszony szempontjából, és az eredmények interpretálásában kérte a magyar kormány informális támogatását.

Kreisky látogatása jelentősen megerősítette a rendszerváltásig ugyan korántsem zökkenőmentes, de egyértelműen felfelé ívelő szakaszt a két ország kapcsolatában. Fokozatosan folyamatossá váltak nem csupán a felső szintű politikusi látogatások, de a lakosság egyes alkalmakhoz kötött találkozóit, a szervezett keretekben történő intézményi kapcsolatok, a különböző szakmai vegyes bizottságok tanácskozásai is. Sajátos megnyilvánulása lett a bizalomépítésnek a „békés határ” jelzéseként a magas szintű eszmecserék (külügyminiszteri, államfői) áthelyezése a határtérségbe (Sopron, Kismarton, Darázsfalva). Protokollértékű volt a honvédelmi miniszterek kölcsönös látogatása: 1973. november 21–23. között osztrák miniszter járt Budapesten, 1975. november 10–15 között pedig a magyar Ausztriában.

A politikai bizalmat demonstrálta Kádár János nagy visszhangot kiváltott hivatalos bécsi látogatása 1976 decemberében, amelyet tavasszal megelőzött Lázár György miniszterelnök bécsi útja, majd Kreisky szeptemberi félhivatalos budapesti kirándulása. Kádár útjának jelentősége túlmutatott a protokolláris kereteken. Első alkalom volt, hogy egy kommunista pártvezető, aki nem állam- és kormányfő, hivatalosan Ausztriába látogatott.⁴ Az, hogy ez egybeesett a kelet-nyugati

⁴ M. Szebeni Géza: Kádár Bécsben... In Háda Béla et al. (szerk.): *Nemzetek és birodalmak. Diószegi István 80 éves.* Budapest, ELTE BTK Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, 2010. 461–475.

kapcsolatok hűvössé válásával (aminek Ausztriát érintő példája volt a Bruno Kreisky ellen ismételt felerősödött szovjet kritika), némi pikantériát adott ennek a találkozóknak. A megbeszéléseken számos téma napirendre került, amelyek realizálása a következő évekre többé-kevésbé kijelölte az együttműködés irányait. A nemzetközi kapcsolatokat illetően megerősítették az egyetértést az európai biztonsági és együttműködési értekezlet határozatainak végrehajtásában. A gazdasági kérdésekben a harmadik országban történő közös beruházások, az osztrák államosított ipar intenzívebb magyarországi megjelenésének és a magyarországi idegenforgalmi infrastruktúra fejlesztésében való osztrák részvételnek a lehetőségeit tekintették át. Kádár ígéretet tett a vízumkényszer belátható időn belüli megszüntetésének előkészítésére (közvetlen lépésként a vízumdíj eltörlésére az üzleti, a kulturális és sportutazásoknál), ami meghatározó továbblépést jelentett az osztrák kívánságok teljesítése felé.

Mindennél figyelemre méltóbb volt, hogy a látogatás nyomán a magyar politikai vezetés jelentős elvi döntést hozott: a kormányzati találkozókat fel kell használni az Osztrák Szocialista Párt tisztségviselőivel történő kapcsolatépítésre, illetve mérlegelni kell a Néppárt vezető funkcionáriusainak meghívását. A még oly óvatos tájékozódás a következő években a kormányzati keretek fokozatos elhagyásával folytatódott. Nem volt olyan év, hogy Heinz Fischer (több ízben a Szocialista Párt parlamenti frakcióvezetője) vagy Fritz Marsch, illetve Peter Jankowitsch a párt nemzetközi titkárai ne találkoztak volna az MSZMP képviselőivel Budapesten, illetve Bécsben. 1984-ben megállapodtak arról, hogy az MSZMP Társadalomtudományi Intézete és a Szocialista Párt Renner Intézete felveszik egymással a kapcsolatot. 1988-ban Heinz Fischer ismét frakcióvezetőként jött a magyar fővárosba, ahol Szűrös Mátyással tárgyalt, de fogadta őt Grósz Károly főtítkárra és Berecz János KB-titkárra is. Azaz a pártkapcsolatok a legmagasabb szintre léptek. Mindezt annak a fényében kell értékelni, hogy az Osztrák Kommunista Párt, amelynek vezetőivel mindig is rendszeres – noha formális – összeköttetésben állt a magyar pártvezetés, több ízben illetve kritikával a szocialista kormánnyal ápolott kapcsolatokat.

Az 1980-as évtizedben az Osztrák Néppárt – bár másfél évtizeden át ellenzékben politizált – nem hiányzott a magyar politika horizontjáról. 1981-ben Sixtus Lanner a Néppárt főtítkára a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának meghívására jött Magyarországra. 1984-ben a Néppárt elnöke, Alois Mock látogatott a magyar fővárosba, ahol többek között fogadta őt Aczél György, a Központi Bizottság titkára.

A rendezett és már-már „barátinak” nevezett politikai együttműködés kedvező hátszelével támogatott szerteágazó gazdasági kapcsolatok bővítéseként – minden bizonnyal nem függetlenül az olajárrobbanás mind erőteljesebb hatásától – már az 1976-os találkozók felmerült az energetikai ellátó rendszernek

a Vas megyei Torony község területén lévő, az országhatáron átnyúló lignitmezőre és a határ túloldalán építendő erőműre alapozott közös fejlesztése. A nagyívű terv, amelynek megvalósításáról több éven át folytak a politikai egyeztetések, végül a beruházási költségek osztrák hitelbiztosításának meghiúsulása és környezetvédelmi aggályok miatt nem jutott el a megvalósulásig. Ezzel ellentétben a vízumkötelezettség megszüntetésére tett kádári ígéret az osztrák kormányzatot – a helyi idegenforgalmi szervek fenntartásai ellenére – gyors cselekvésre serkentette. Ennek eredményeként 1978 februárjában megállapodást írtak alá a magyarországi idegenforgalom dologi hátterének (szállodaépítés, határállomás- és repülőtér-korszerűsítés) biztosításához nyújtandó, bizonyos feltételek megvalósulása esetén államilag garantált 300 millió dolláros hitelről.

Miután 1979 január elsejétől megszűnt a vízum, és a helyét egy egyszerűsített beléptetési rendszer vette át, ugrásszerűen megnőtt a Magyarországra látogató osztrákok száma. A néhány hónap múltán bevezetett korlátozások (a forint- és az élelmiszerkivitel tilalma) sem csökkentették jelentősen a beutazásokat. 1979-ben 950 000, 1983-ban 1 600 000, 1986-ban 2 500 000, 1987-ben 3 200 000 látogató érkezett Ausztriából. Az osztrák hitelből osztrák cégek beruházásaként 1985 júniusáig megépült 10 budapesti (Forum, Atrium Hyatt, Novotel, Buda Penta, Flamenco, Béke, Taverna, Hungaria, Rege, Erzsébet) és két soproni (Lövér, Sopron) szálloda, és felújítottak egy hévízi (Aqua) és egy sárvári hotelt. A hitelből újult meg a hegyeshalmi és kópházai határátkelő, a Ferihegyi repülőtér forgalmi épülete, a budapesti Kongresszusi Központ és más létesítmények. Mindezek biztosították a (nem utolsósorban bevásárlás céljával érkező) vendégáradat beutazását és elhelyezését, ami a magyar gazdaság számára komoly többletbevételt jelentett. 1983-ban az OTP és a bécsi Penta Tours, illetve a Pegazus Tours és a Seewann Jagdreisen utazási iroda közös vállalkozást hozott létre szervezett utazások lebonyolítására, 1987-től a Volánbusz és a Blagus Reisen napi összeköttetést létesített a két főváros között, amit jelentősen megkönnyített, hogy 1985-ben már hat határátkelőhely működött a két ország között. Tény, hogy a magyar állampolgárok, elsősorban devizagondokkal magyarázott, utazási korlátai nem csökkentek ezekben az években sem, amit az osztrák politikusok olykor szóba is hoztak, de 1987-ben így is 448 000 magyar járt Ausztriában.

A kapcsolatok töretlen folytatásában kiemelkedő szerepet játszott, hogy Bruno Kreisky ismételten nagy médiafigyelemmel kísért 1981-es látogatásakor az európai sajtó, felidézve az Osztrák–Magyar Monarchiát, már új „K. und K.” (Kreisky és Kádár) korszakról cikkezett.

A stabilitást mutatta, hogy a szocialista kormányzati korszak lezárulása, Kreiskynek a kancellári tisztségből történt távozása (1983) és a szocialista-szabadság párti koalíció létrejötte sem változtatott a kapcsolatok intenzitásán. Az új kancellár, a burgenlandi történész, tanár Fred Sinowatz első hivatalos útja 1983-ban

Magyarországra vezetett.⁵ Látogatása alkalmával elvben megállapodtak a bős–nagymarosi vízlépcsőrendszer tervezésében és kivitelezésében, továbbá a magyarországi telefonhálózat modernizálásában történő osztrák részvételről, az ezekhez nyújtandó osztrák hitelről. Szigorú titoktartás mellett további megállapodásokat készítettek elő az előző évben ismét kis híján csőd szélére került magyar gazdaság megsegítésére. Ezek eredményeként 1984 júliusában jegyzőkönyvet írtak alá a gazdasági együttműködés kiszélesítéséről, közös vállalatok alapításáról és közös beruházások elindításáról, fejlesztési és kutatási projektekről az ipar minden területén. Miniszteri emlékeztetőben rögzítették 10 milliárd schilling (510 millió USD) kedvező kamatfeltételekkel folyósítandó hitel felhasználási feltételeit. Ebben a legfontosabb 3 milliárd schillingnek fogyasztási javak, alapanyagok és félkész termékek határidő nélkül történő biztosítása volt.

Az ekkor indított különböző (megvalósult és félbemaradt) gazdasági tervek között kétségkívül a legnagyobb jelentőségű a nagymarosi dunai vízi erőmű felépítésében vállalt osztrák közreműködés volt, amelyről 1986. május 28-án három magánjogi szerződést írtak alá Marjai József miniszterelnök-helyettes és Norbert Steger alkancellár jelenlétében, illetve nyilatkozataikkal megerősítve.⁶ Az első szerződés szerint az osztrák partner építi fel 1988-tól fővállalkozásban a komplett nagymarosi vízlépcsőt 33 hónap alatt. A másik szerződésben rögzítették, hogy a magyar fél 1996 és 2015 között évi 1 200 millió kilowattóra áramot szállít törlesztésként, annak fejében, hogy egy osztrák bankkonzorcium megelőlegezi az építkezés költségeit – a kamatokkal együtt. A harmadik szerződés arra vonatkozott, hogy Győr és Bécs között új 380 kilowattos vezetéket építenek, de a Bécs melletti fogadó- és átadóállomásban a magyar fél 15%-kal részesül, amit szintén az osztrák fél előlegez. A vezetékek alkalmas villanyáram tranzitszállítására is más országok részére. A magyar fél előnye ebben a konstrukcióban a költségvetés hosszú idejű tehermentesítése, az osztrák fél pedig egy saját erőmű építésének elhalasztása, továbbá az osztrák építőipari és gépgyártó-kapacitás kihasználása, illetve a munkanélküliség csökkentése lett volna.

Két évvel később, amikor Sinowatzot az Eötvös Loránd Tudományegyetemen díszdoktorrá avatták, mindennél világosabban határozta meg a két ország közötti viszony ekkor már majd negyedszázados fejlődésének lényegét:

⁵ Manfred Scheuch: Man spricht davon. Ein Beispiel. *Arbeiter Zeitung*, 1983. november 18.; Manfred Scheuch: Sinowatz rechnet mit Kooperationsausbau: „sehr optimistisch nach Ungarn-Besuch”. *Arbeiter Zeitung*, 1983. november 18.; MTI: Megkezdődtek a magyar–osztrák kormányfői tárgyalások. *Népszabadság*, 1983. november 16. 1.; Kádár János és Losonczy Pál fogadta Fred Sinowatzot. *Népszabadság*, 1983. november 17. 1.

⁶ A bős–nagymarosi erőmű építésében történő osztrák közreműködésről már 1983 őszén Sinowatz látogatásakor megállapodtak. MNL OL M-KS 288. fond 5/915. öe. Az MSZMP Politikai Bizottságának jegyzőkönyve.

„A jó szomszédság vágyától vezetettve, a kulturális és szellemi összekapcsolódás tudásával felvértezve, merev államhatárokon, valamint eltérő gazdasági és társadalmi rendszereken átlépve – lépésről-lépésre lebontottuk az akadályokat és helyreállítottuk a bizalmat... Éppen Ausztria és Magyarország mai viszonya, de az a mód is, ahogyan közös és nem mindig könnyű múltunkat (felhívom a figyelmet: nem »legyőztük«), hanem megértettük, azt mutatja, milyen fontos az érzék a lehetőséghez, a történelmihez, a megérteni akarás készsége és ezzel együtt az érzék a kompromisszum mechanizmusához. Mégis mindenekelőtt egy dolgot sikerült elérni: közös fáradozásaink révén nyugalmat teremtettünk Európának egy olyan részén, amely a történelem során a legérzékenyebbek egyike volt, és így tevékenyen hozzájárultunk az európai békepolitikához.”⁷

Noha köszönhetően a történelmi előzményeknek és a határmenti problémáknak Burgenland éveken át kiemelt figyelemben részesült a bécsi követség és a határmenti megyék vezetői részéről, a magyar kormányzat nem tanúsított különösebb érdeklődést a néhány ezer burgenlandi magyar sorsa iránt. Ezért is volt meglepő, amikor 1985 decemberében Kádár János egy Rudolf Kirschläger szövetségi elnökkel tartott ruszti találkozót követően elbeszélgetett a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület vezetőivel is.

A politikai és gazdasági kapcsolatrendszer az évek múltával fokozatosan teljessé tették azok a kulturális események, amelyekre egyre nagyobb igény fogalmazódott meg. A Collegium Hungaricum Magyarország számára oly fontos bécsi jelenlétét a budapesti Osztrák Kulturális Intézet megalapítása egészítette ki (1977). Munkájukat a tudományos és műszaki (1972), majd kulturális és tudományos együttműködési (1977) egyezmények foglalták keretbe. A kulturális kapcsolatok egyik fontos céljának mindkét ország az országképek megváltoztatását és tökéletesítését tekintette. Tudatosan kerültek előtérbe az országok kulturális-tudományos állapotát megmutató programok, s azoknak minél szélesebb közönséghez való eljuttatása – a fővárosokon túlra is. A tudományos-műszaki területen folytatott együttműködést jól példázta, hogy 1983-ban 41 témán dolgoztak közösen (közük orvosi, geológiai, biológiai, környezetvédelmi és műszaki). A megállapodások szerint tudományos szaklátogatásokra évente 35 nap, kutatásra 22 hónap, csereösztöndíjas hallgatók részére 45 hónap állt rendelkezésre. A kereteket a magyarok maradéktalanul kihasználták, az osztrákok érthetően kevésbé.

Nagy sikerű, sok ezer emberhez eljutott rendezvények voltak az innsbrucki, linzi, salzburgi és bécsi magyar kultúrhetek, 1982-ben a schallburgi *Mátyás király és a reneszánsz Magyarországon* című kiállítás. 1986-ban Bécs adott otthont a VI. Hungarológiai Kongresszusnak. Az 1960-as években Burgenlandban évente megrendezett mogersdorfi kultúrtörténeti szimpózium az 1980-as években már

⁷ Almási János (szerk.): *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Értesítője 1985/86*. Budapest, Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, 1986. 34–35.

nem csupán a magyar és osztrák, hanem a horvát és szlovén tudósok regionális fórumává nőtte ki magát. Sinowatz kancellár kezdeményezésére vegyes bizottság alakult a munkásmozgalom történetének közös kutatására, amelynek állandó rendezvényét (éves konferencia) Linzben indították el (1986). Egyeztetések kezdődtek a történelem-tankönyvekről, Budapesten vendégszerepelt a bécsi Állami Operaház, osztrák iparművészeti kiállítás nyílt a Műcsarnokban.

A társadalmi kapcsolatokban az évtizedes hagyományoknak megfelelően nagy súllyal esett latba a sport, amelyben természetesen a labdarúgás volt mindig is a legkedveltebb. Az osztrák–magyar mérkőzések vonzereje átívelt a kapcsolatok minden negatív periódusán. Az egyezményes keretrendszer ezen a területen is kialakult, és az 1977-ben aláírt sportmegállapodás folyamatos tapasztalatszerését, a sportsajtó együttműködését, edzők és szakemberek cseréjét tartalmazta, és állandó sport-vegyesbizottságot hozott létre. 1984-ben már 21 sportágban folyt csere, amely mintegy 700-800 sportolót érintett.

Miközben Ausztriában 1986-ban két évtized után ismét a Szocialista Párt és a Néppárt koalíciója bázisán folytatódott a kormányzás, a magyar párt és kormány csúcán is változások érlelődtek. Franz Vranitzky kancellár és Grósz Károly, majd Németh Miklós miniszterelnökök között a korábbi évekhez hasonló informális kapcsolat folytatódott, ami további – noha dinamikájában visszafogottabb – szoros együttműködés lehetőségeit alapozta meg. 1987-ben az 1995-ben tervezett közös Budapest–Bécs világkiállítás első tervét fogalmazták meg, összekötve a magyar honfoglalás 1100. és az osztrák államiség 1000. évfordulójának megünneplésével. Az osztrák kancellár egy interjúban kijelentette, hogy a határ- és rendszerátlépő projektek mérföldkövet jelentenek a kétoldalú kapcsolatok fejlődésében. Ennek jegyében került sor 1989 februárjában a kancellár és Németh Miklós találkozójára, ahol a magyar miniszterelnök részletesen tájékoztatta partnerét a Magyarországon megindult reformfolyamatról, a világkiállítás terve melletti elkötelezettségről. Ezzel közel egy időben az MSZMP Politikai Bizottsága határozatot hozott a határon lévő elektromos jelzőrendszer és a határsáv 1990 decemberéig történő felszámolásáról, további határátkelőhelyek nyitásáról. A munka megindulása, a drótsövény demonstratív átvágása a két külügyminiszter, Horn Gyula és Alois Mock, közreműködésével (1989. június 27.) a megindult változások jelképévé vált, éppúgy, mint a keletnémet menekültek áttörése a „páneurópai piknik” (1989. augusztus 19.) alkalmával, amit végül a határ teljes megnyitása követett. Az úgynevezett „világútlel” 1988-tól egyébként már megnyitotta a határt a magyar állampolgárok előtt is, akik élve a lehetőséggel minden elképzelést meghaladó bevásárló útjaikkal példátlan módon fellendítették a bécsi, a burgenlandi és részben az alsó-ausztriai kereskedelmet.

A Magyarországon megindult óriási léptékű átalakulás 1989-ben majd egy esztendőre erőteljesen fölpörgette a kétoldalú kapcsolatokat. Az osztrák pártok

és a kormányzat konzultációk sorozatával jelentős segítséget adtak mind az átalakuló Magyar Szocialista Munkáspárt vezetőinek és a kormányzati tisztségviselőknek,⁸ mind az újonnan alakuló demokratikus pártoknak.⁹ 1990 tavaszán aztán bekövetkezett az a fordulat, amely a demokratikus világrend szabályai szerint teljesen új alapokra helyezte a két ország viszonyát, annak fokozatos felismerésével, hogy a nagy reményű tervek áldozatul esnek ennek a folyamatnak. A korábbi „modell” mindennapi jelenséggé vált.

⁸ MNL OL 288. f. 5/1065 ő.e. Az MSZMP Politikai Bizottságának jegyzőkönyve. Fejti György KB-titkár tájékoztatója 1989. május 16-án arról, hogy határmenti találkozó keretében megbeszélést folytat az SPÖ választási szakértőivel.

⁹ Gecsényi Lajos – Máthé Gábor (szerk.): *Sub clausula 1989. Dokumentumok a politikai rendszer-változás történetéhez. A Grand Strategy*. Budapest, Magyar Közlönykiadó, 2009. 402–404, 456.

Irodalomjegyzék

- Almási János (szerk.): *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Értesítője 1985/86*. Budapest, Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, 1986.
- Gecsényi Lajos: A szembenállástól a kiegyezésig. A magyar–osztrák viszony a megbékélés útján (1959–1970). *Külgügyi Szemle*, 12. (2013), 2. 69–101.
- Gecsényi Lajos – Máthé Gábor (szerk.): *Sub clausula 1989. Dokumentumok a politikai rendszer-változás történetéhez. A Grand Strategy*. Budapest, Magyar Közlönykiadó, 2009.
- Kádár János és Losonczi Pál fogadta Fred Sinowatzot. *Népszabadság*, 1983. november 17. 1.
- M. Szebeni Géza: Kádár Bécsben... In Háda Béla – Ligeti Dávid – Majoros István – Maruzsa Zoltán – Merényi Krisztina (szerk.): *Nemzetek és birodalmak. Diószegi István 80 éves*. Budapest, ELTE BTK Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, 2010. 461–475.
- Mlynar, Zdenek – Hans-Georg Heinrich – Toni Kofler: *Die Beziehungen zwischen Österreich und Ungarn: Sonderfall oder Modell? (Forschungsberichte, Österreichische Institut für Internationale Politik, FB 8/Nov. 1985)*. Wien, Braumüller, 1985.
- MTI: Megkezdődtek a magyar–osztrák kormányfői tárgyalások. *Népszabadság*, 1983. november 16. 1.
- Scheuch, Manfred: Man spricht davon. Ein Beispiel. *Arbeiter Zeitung*, 1983. november 18.
- Scheuch, Manfred: Sinowatz rechnet mit Kooperationsausbau: „sehr optimistisch nach Ungarn-Besuch”. *Arbeiter Zeitung*, 1983. november 18.